

Hrázděný statek v Milíkově. Foto Stanislav Wieser.

Lidová architektura Slavkovského lesa

Jitka Popelková a Jana Jiskrová

Prvotní osídlení souvisí s premonstrátským klášteřem Teplá. Na přelomu 13. a 14. století byly klášteřem zakládány vesnice s rozlehlými oválnými návsemi (okrouhlicemi) a radiální lánové pluzžiny (paprscitě uspořádané). Příkladem jsou obce Číhaná či Mnichov. Vnitřní část Slavkovského lesa ve vyšších nadmořských výškách byla osídlena až ve 14. a 15. století v souvislosti s těžbou barevných kovů.

Nejstarší dochovaná lidová architektura na území Slavkovského lesa je hrázděná. Domy byly velké patrové se zděnými přízemky a hrázděnými patry. Hrázděné konstrukce byly řešeny jako pravouhlý rastr trámů zpevněný šikmými vzpěrami. Štíty bývaly bedněné nebo hrázděné. Okrajově, zejména v okolí Mariánských Lázní (Manský Dvůr, Milíkov, Zádub-Závišín), jsou zastoupeny i stavby ovlivněné lidovou architekturou Chebska ve vazbě na masivní vlnu německé kolonizace. Jsou to především typické uzavřené čtyřstranné dvorce, kde vnitřní plochu dvora uzavíraly kromě domu i kůlna se sýpkou, chlévy a stodola. Pro chebský styl je zároveň charakteristický motiv šikmého roštu (šachování) v hrázděných štítech (Doubrava, Salajna). Na Tepelsku byla skladba hrázděných stěn a štítů ještě složitější – mezi okna či do parapetů se vkládaly ozdobné hvězdice.

Hodnotné stavby hrázděné lidové architektury Slavkovského lesa jsou v sídlech Sítiny, Kostelní Bříza, Ležnice, Dlouhá Lomnička, Nové Stanovice, Krásno, Stanovice, Popovice, Ovesné Kladruby. Zděná architektura od 1. poloviny 19. století je především klasicistní, pozdně klasicistní, ale i mladší eklektická, historizující. Starší zděnou architekturu představují přízemní i patrové domy se sedlovými střechami a dochovanými klenutými bránami do usedlosti s hospodářským zázemím. Mladší generace zděných domů z 2. poloviny 19. století je často polopatrová s půdními nadezdívkami a podélnými větracími okénky.

Od 19. století stoupá turistický ruch celé oblasti, který těží z přírodních krás Slavkovského lesa a minerálních pramenů. Ten je však zastaven 2. světovou válkou. V letech 1945 – 1946 je z oblasti odsunuto německé obyvatelstvo, což zapříčinilo postupnou devastaci jednotlivých objektů, ale i celých sídel ve Slavkovském lese.

Ve 2. polovině 20. století se objevuje i na území Slavkovského lesa český fenomén „chalupaření“, který zachraňuje řadu objektů lidové architektury před úplným zbouráním a mění je na objekty druhého bydlení. ■